Het is bijna kerst, juist een goed moment om nog eens bezig te zijn met waar het echt om gaat!
Onderzoek naar de waarde van cultuur

In de UK komt een centrum ter bestudering van de waarde van cultuur (Center for Cultural Value). Dit centrum bestrijkt alle maatschappelijke baten van kunst en cultuur, waaronder economische impact, de impact voor steden en gemeenschappen en de impact op gezondheid en welzijn. De Engelse Kunstraad, de 'Arts and Humanities Research Council' en de Paul Hamlynstichting zorgen voor 2,5 miljoen pond voor de komende 5 jaar om dit op te zetten en van start te laten gaan.
Het brengt onderzoek bij elkaar over die impact, maar zal ook onderzoek initiëren. Veel onderzoek wordt opgezet voor belangenbehartiging richting politiek en beleid en is daardoor beperkt in scope en diepgang. Er is juist een groot tekort aan onderzoek wat langduriger grote vragen aanpakt. In het Cultural Value Scoping Project-rapport dat hieraan ten grondslag ligt, worden alvast een paar grote en complexe vragen benoemd voor onderzoek zoals:

De waarde van cultuur in relatie tot sociale ongelijkheid

Denk aan grote groepen mensen die zich geen onderdeel voelen van de heersende cultuur, cq het publiek gesubsidieerde stelsel, maar ook aan andere opvattingen over wat kunst en cultuur is, die dieper gaan dan 'toegang krijgen tot ' en oppervlakkige diversiteitsprojecten

Wat is de samenhang tussen kunst, innovatie en de creatieve sector?

Welke rol spelen kunst en verbeelding in de economie van de toekomst, wat is de rol van cultuurdeelname hierin en hoe lopen verbanden tussen publiek-gesubsidieerde, commerciële en vrijwillig

georganiseerde kunst en cultuur?

Wat is de relatie tussen de effecten van kunst en cultuur bij individuen en groepen (micro-niveau) en op maatschappelijk niveau (macro-niveau)?

Hier en daar bestaat onderzoek wat het effect laat zien van kunstdeelname op gezondheid en welzijn, maar er zijn meer en nieuwe onderzoeksmethoden nodig om te kijken naar verbanden op langere termijn en voor grotere groepen.

Onderwerpen naar mijn hart! Als er geen Brexit was, zou ik zo naar de UK verhuizen .
Het nieuwe centrum zou vooral moeten samenwerken met de sector en zich niet in een ivoren toren verschuilen. Onderzoek naar de waarde van kunst en cultuur kan tenslotte bijna alleen plaatsvinden op de plek waar kunst en cultuur gemaakt wordt. Uiteraard begint zo'n centrum niet zonder te verwijzen naar veel onderzoek wat eerder heeft plaatsgevonden, zoals het meerjarig onderzoeksproject *Understanding the Value of arts and Culture*. En het kijkt hoe onderzoek op veel andere plekken georganiseerd is: onderzoeksnetwerken alleen zijn meestal niet sterk genoeg, een centrum wat afhankelijk is van één financieringsbron is weer te kwetsbaar. Zo'n centrum moet blijvend samenwerken met zowel de sector zelf, met onderzoekers en met beleid en politiek om relevant te blijven.
Ook is het de bedoeling dat het centrum bestaand bewijsmateriaal voor de waarde van kunst en cultuur verzamelt en bijhoudt rond bepaalde thema's, zoals gezondheid, onderwijs, gebiedsontwikkeling e.d.

In de UK is pas een inventariserend rapport verschenen over onderzoek naar de impact van kunst zowel bij gevangenen als op gezondheid. Het stelt ook de vraag of onderzoek dat puur uitgaat van de onderzoeksstandaard vanuit de gezondheidszorg of vanuit

het gevangenissysteem wel geëigend is om het effect van kunst op een goede manier te vatten. Ik heb nog niet het hele rapport gelezen, dat wordt iets voor in de Kerstvakantie!
In Nederland is er alleen het inventariserende onderzoek naar kunst en gezondheid van ZonMw, verder zijn er geen overzichten, voor zover ik weet.
Ook net verschenen is De kunst van contact, een onderzoek door de Boekmanstichting in opdracht van het Prins Bernhard Cultuur Fonds naar buurtcultuur en community art. Een zoektocht naar begrippen, definities en waarden.

Kunst als interventie in de organisatie
Zowel in Nederland als in andere landen zijn er kunstenaars en clubs die artistieke interventies organiseren in bedrijven en organisaties. Een groeiend werkveld, waar af en toe over geschreven wordt. Er is echter ook een boek, uitgekomen in 2016, met meer dan 250 bladzijden aan onderzoek en casestudies: *Artistic Interventions in organizations, research, theory and practice.* Het bevat een beschrijving van het werkveld en de geschiedenis, maar ook verschillende onderzoeksmethoden komen aan bod en hun resultaten. En, niet onbelangrijk, wat er nodig is in organisaties en bedrijven om artistieke interventies te laten slagen. Voor iedereen die actief is op dit gebied of er meer over wilt weten.

“Kiezen voor jeugdtheater is een radicale keuze voor de kwetsbaren van onze maatschappij, voor diegenen zonder macht”
Liesbeth Coltof neemt afscheid als regisseur/theatermaker en doet dat met een briefwisseling tussen haar en twee jongere theatermakers. Een scherpe discussie over wat theater wel en niet vermag, over het verhalen mogen vertellen van anderen als witte theatermaker, en over de twijfels tussen theater als veilige plek en als plek voor politiek activisme. Lezen!

Maar hoe werkt het dan?
Er is een kunstenaar en die werkt met een groep mensen. Dat heeft

effect, maar hoe komt dat? Wat zijn daarvoor de ingrediënten? In deze publicatie proberen ze er een aantal te benoemen zoals ontmoeten, nieuwsgierigheid opwekken, experimenteerruimte bieden e.d. Nog geen volledig antwoord, verre van dat, maar wel elementen om verder over na te denken. Het is het eerste rapport in een langer project, dus wie weet.
In een Amerikaans rapport worden 12 esthetische kwaliteiten benoemd van *Art as social change*, zoals o.a. de emotionele en zintuigelijke ervaring, risico's nemen en disruptie. Ook voornamelijk in de vorm van voorbeelden. Wel heel goed dat de esthetische waarde van kunst in een sociale context benoemd en geclaimd wordt. Te makkelijk wordt er nog steeds in de kunstsector ervan uit gegaan dat die waarde er niet is.
In Nederland wordt weinig gepromoveerd op onderzoek in de kunst en al helemaal niet op de rol van kunstenaars in community art. Rina Visser-Rotgans deed dat wel en publiceerde het proefschrift: *Veranderend Kunstenaarschap, De rol en betekenis van de kunstenaar in participatieve kunstpraktijken*. Zij onderzocht 5 community art projecten zeer uitgebreid en sprak daarvoor met kunstenaars, deelnemers en opdrachtgevers. Ook uit haar onderzoek blijkt dat veel kunstenaars rechtstreeks willen bijdragen aan de samenleving zonder daarvoor hun professionele autonomie in te leveren!

Kun je het wel meten?
Heel vaak wordt gezegd dat de impact van kunst niet te meten is, en zeker niet als die impact op sociaal vlak ligt. De vraag is of dat klopt. Inderdaad, begrippen als sociale cohesie zijn ook niet te meten als je niet verder doordenkt over wat je precies gaat doen en wilt bereiken. Het is vooral een kwestie van willen. Dat is precies wat Peter Scholten aandraagt in deze column. Doordenken dus is de opdracht aan onszelf.

Waarde van kunst en cultuur
De voortdurende discussie over de maatschappelijke waarde van

kunst en cultuur en of die valt uit te drukken in Euro's. Grofweg zijn er deze twee methodes:

MKBA's in sport (en cultuur?)

Maatschappelijke Kosten Baten Analyses worden gebruikt om zowel maatschappelijke als economische waarde over het voetlicht te brengen, waarbij de maatschappelijke waarde in getallen uitgedrukt wordt. Het lastige is dat er bijna altijd aannames zitten in de berekeningen, waardoor de betrouwbaarheid ter discussie staat. Toch kunnen het soms nuttige instrumenten zijn. In de sport is nu een model uitgebracht om een MKBA te maken van sportevenementen van verschillende grootte. Als deze modellen worden ingezet, worden evenementen ook min of mee vergelijkbaar aan elkaar. Het lijkt me dat dit ook mogelijk zou moeten zijn voor culturele evenementen van verschillende grootte. Als een aantal evenementen op dezelfde manier onderzocht wordt, kan dit veel informatie opleveren.

Benefit Transfer Method

In Engeland zijn twee onderzoeken uitgebracht waarbij het gaat om de economische waarde van culturele instellingen voor zowel gebruikers als niet-gebruikers. Daarbij wordt onderzocht wat bezoekers over hebben voor culturele instellingen als die geen gratis entree zouden hebben, en ook welke waarde niet-bezoekers hechten aan het bestaan van dergelijke culturele instellingen in hun omgeving. In het ene onderzoek ging het over musea, in het andere over historische centra van steden met een kathedraal.
Nu zijn dit soort onderzoeken wel vaker gedaan, maat het bijzondere hier is dat ook gekeken of de waarden die hier uitkomen ook toepasbaar zijn voor andere plekken zonder dat daar alles opnieuw onderzocht moet worden. Dat blijkt, met enige slagen om de arm, te kunnen.
Het grote voordeel hiervan is dat, vanuit enkele centrale gegevens,

voor een groot aantal plekken de economische waarde berekend zou kunnen worden. Dat scheelt veel onderzoekskosten. Een leuke uitdaging voor brancheorganisaties, bijvoorbeeld de Nederlandse MuseumVereniging.

World Cities Culture Report
Een groot rapport van 35 wereldsteden over cultuur. Dan verwacht je een glossy met allemaal cultuuriconen. Maar dat valt enorm mee. Belangrijke onderwerpen zijn: de *open cultuur* van steden in vergelijking met het land om hun heen wat vaak restrictiever beleid vertoont en populistischer is en de *ruimte* die nodig is om iedereen te bereiken met cultuur en te betrekken bij de samenleving. Met veel aandacht voor programma's die dat beogen in de 35 stedelijke profielen.

Met professionele kunstenaars meer effect
Dit Amerikaanse document beschrijft 10 principes voor effectieve naschoolse kunstprogramma's om kinderen meer zelfvertrouwen te laten ontwikkelen. Niet alleen dat het professionele kunstenaars zijn, maar ook kunstenaars die ervaring hebben met jongeren, met een cultuur waarin hoge verwachtingen heersen en waar voorstellingen worden ontwikkeld voor een echt publiek. En waarin de jongeren zelf een actieve rol spelen en leiderschap ontwikkelen. Een inspirerend verhaal wat laat zien dat goede kunstenaars het verschil kunnen maken voor kinderen en jongeren.

Nieuwe vaardigheden leren in de gevangenis, dankzij theater
Om na hun gevangenisstraf op een nieuwe manier hun leven in te richten, hebben gevangenen andere vaardigheden nodig dan die hen in de gevangenis brachten. Theater confronteert hen met hun emoties, emoties die ze in de gevangenisomgeving niet kunnen laten zien, en leert hen er op een andere manier mee om te gaan. In Amerika bestaat een theaterprogramma dat al 22 jaar op deze manier werkt. En waar vaak ex-gevangenen de producenten zijn.

En verder:

Art Based Learning

Steeds meer medische opleidingen trekken het museum in om toekomstige artsen beter te leren kijken. Dat kun je nu ook zelf individueel doen of in teams. Antwoorden krijgen op je vragen door lang en intensief naar een schilderij te kijken. Leren van Kunst heet het bedrijf dat een voormalige apotheker heeft opgezet en met een groot artikel in de Telegraaf werd gelanceerd.

Groei creatieve sector in Rotterdam

De creatieve sector (kunsten, creatief zakelijke dienstverlening en ict) blijft groeien in Rotterdam en is nu de 6e bedrijfssector qua grootte. De groei zit vooral in het aantal ZZP'ers en kleine bedrijfjes (minder dan 10 mensen). Veel daarvan zit in de podiumkunsten, blijkbaar sterk vertegenwoordigd in Rotterdam. Dat betekent dat de trend van schaalverkleining zich doorzet, gemiddeld worden bedrijven kleiner, niet groter. Tegelijk is de concentratie van al deze zzp'ers en kleine bedrijfjes op één plek dicht bij elkaar noodzakelijk voor informatie-uitwisseling en samenwerking.

Blockchain voor kunstenaars

Het stikt van de conferenties over mogelijke toepassingen van blockchain, maar nog niet vaak in de culturele sector. Hier is een nieuwe toepassing voor beeldende kunstenaars: een netwerk waarop kunstenaars origineel werk creëren en eigenaar blijven van hun werk, hoe het ook gebruikt wordt. Als een bedrijf hun werk wil benutten, wordt dat geregistreerd en krijgen de kunstenaars betaald.

For what question is design the answer?

Design, en dan met name social design, wordt vaak gepresenteerd

als dé manier om maatschappelijke problemen aan te pakken. De vraag is echter of veel designoplossingen niet eerder de status quo bevestigen met aangenaam uitziende objecten of gadgets in plaats van het systeem te bevragen. Een kritisch artikel over *What design can do*.

En, tenslotte, altijd leuk om te lezen: als kunstenaar leven in NewYork, niet echt de makkelijkste plek ter wereld voor kunstenaars. Schreeuwend duur, veel competitie en ontberingen. Je moet het wel echt willen! Je ziet alles terug, wellicht in verhevigde vorm, wat speelt in de opbouw van loopbanen van kunstenaars: huisvesting, werkruimte vinden, bijbanen, netwerken en heel veel doorzettingsvermogen.

Tot de volgende keer!
En als je me ergens bij kunt gebruiken: joost@valuesofculture.eu.

Joost Heinsius